

Het omturnen van Nederland

De avond dat ik dit stukje schrijf, vermeldt de voorpagina van *NRC Handelsblad* "Werkloosheid ongekend snel boven 500.000", "Nederland na Griekenland traagste groeier van Europa" en "Technologie blijft achter bij bedrijven". Ook wordt bericht dat staatssecretaris Wallage het kabinetsvoorstel over een versoepeling van de ontslagbescherming zal steunen. Hij keerde zich daar eerder tegen en meent dat het mogelijk moet zijn het kabinetsbesluit te herroepen als het kabinet met werkgevers en werknemers gaat praten.

Nederland heeft een metamorfose nodig om de weg omhoog terug te vinden. Er bestaat echter een gevaar dat de revitalisering van Nederland een subcultuur wordt, van dezelfde mensen die dezelfde stukjes in ESB schrijven en dezelfde dingen op congressen zeggen als vijftien jaar geleden, zij het op een steeds modernere manier. Ouderen onder de lezers herinneren zich wellicht de commissie-Wagner. Het zal hun zijn opgevallen hoeveel gelijkenis er zit tussen de conclusies van destijds en die van het onlangs gehouden Platform Globalisering.

De theorie van de lange golf zegt dat een nieuwe structurele bloeiperiode pas kan beginnen als aan twee voorwaarden is voldaan: er moet nieuwe technologie zijn waarop nieuwe bedrijfstakken kunnen ontstaan en daarmee nieuwe werkgelegenheid, en er moet consensus zijn over de maatschappelijke normen, waarden en doelstellingen. Aan de eerste voorwaarde is voldaan; de potenties van informatietechnologie, biotechnologie en nieuwe materialen zijn voldoende voor een wereldwijde economische groeiperiode waar 'la belle époque' en de naoorlogse periode sober bij afsteken. Bij de tweede voorwaarde blijven we steken. Over de doelstellingen bestaat wellicht nog de meeste overeenstemming: individualisering en pluriformisering, invoering nieuwe technologie, mondialisering en realisatie van een milieuvriendelijker economie. In de normen en waarden blijven we steken. Er is een felle weerstand tegen aantasting van de verzorgingsstaat en er is gebrek aan overeenstemming over wat er moet geschieden om te komen tot een 'werkstaat'. Nederland staat wat dit betreft niet alleen; het is een Europees probleem.

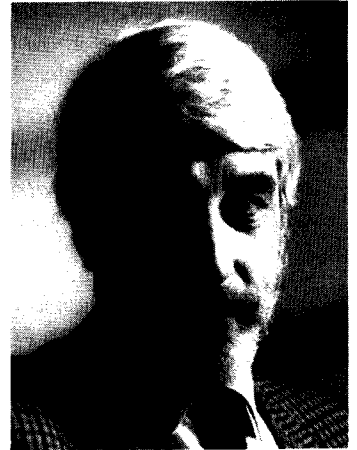
Als je een soortgelijke situatie in een bedrijf tegenkomt – noodzaak tot vernieuwing en sterke weerstand daartegen – zorg je eerst voor een draagvlak voor verandering door de mensen in werkgroepen zelf te laten vaststellen hoe het bedrijf er voor staat. Vervolgens is het zaak om met hen te overleggen over mogelijke oplossingsrichtingen. Zodra er overeenstemming is over de probleemstelling en de oplossingsrichting zet je werkgroepen op die op een gecoördineerde wijze oplossingen vinden voor deel-

problemen. Die werkgroepen bestaan uit mensen die de oplossingen straks zelf moeten implementeren, niet uit stafdiensten of externe adviseurs die voor de implementatie geen verantwoordelijkheid dragen. Zo kun je in twee jaar tijd een bedrijf een eind kantelen.

Op nationale schaal kun je dit op deze wijze niet uitvoeren maar een paar lessen vallen over te nemen. Geef het Platform Globalisering een follow-up in die zin dat er consensus uitkomt over de nationale probleemstelling en de nationale oplossingsrichting. Zet, na een nationaal debat, uitmondend in een tweede-kamerdiscussie, een projectorganisatie op waarin groepen leidinggevenden met vertegenwoordigers van een dwarsdoorsnee uit de samenleving, zich buigen over probleemvelden. Deze groepen voeren de oplossingen vervolgens zelf uit. Ze moeten dus bestaan uit ambtenaren, parlementariërs, bestuursleden van branche-organisaties, vakorganisaties en politieke partijen, en vertegenwoordigers van verzorgingsstaatorganisaties. Mensen die het werk straks moeten uitvoeren of die de oplossingen er bij hun achterban door moeten krijgen. Geen professoren, wel inhoudelijk sterke procesbegeleiders.

Een utopie? Na de oorlog hadden we een dergelijke opzet in de vorm van de Stichting van de Arbeid, die in hoge mate bijdroeg aan de snelle wederopbouw en de snelle economische groei van die tijd¹. Een dergelijke opzet kon tot stand komen door de in de oorlogsjaren gegroeide consensus. Misschien is de druk om tot zo'n consensus te komen nog niet groot genoeg. Misschien hebben we onder politici teveel Chamberlains en te weinig Churchills. Ik denk niet dat we ooit zo'n verhullende verkiezingscampagne hebben gehad met het accent op allerlei persoonlijke kenmerken. Kennelijk is de economische achteruitgang nog geen politiek issue.

Ik hoop desondanks dat er een kabinet komt dat de moed heeft na de verkiezingen de dingen bij de naam te noemen en dat het een nieuwe Stichting van de Arbeid opricht langs bovengenoemde lijnen. Of zouden de partners in de bestaande Stichting het initiatief moeten nemen?

J.G. Wissema

1. D.U. Stikker, *Memoires*, Nijgh & van Ditmar, 1966.